

УДК 35.08

<https://doi.org/10.31470/2786-6246-2022-1-134-145>

ПОПРОЦЬКИЙ О.П. – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID:0000-0002-9221-1336

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ, У ЗВ'ЯЗКУ З ПОШИРЕННЯМ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ЯК КРОК ДО СИСТЕМНОГО КОНТРОЛЮ В СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. У статті проаналізовані системні підходи до проблеми запровадження заходів, у зв'язку з поширенням пандемії COVID-19 як крок до системного контролю в суспільстві. Автором доведено, що пандемія впливає на сучасні комунікації в суспільства та має наступні тенденції: по-перше, перехід комунікацій у віртуальний простір (поділ та ізоляція скасували звичний спосіб комунікації); по-друге, гнучкість; по-третє, нові заходи виміру ефективності моделі комунікацій. Нова, більш загрозлива хвиля вірусу COVID-19 або його наступника взагалі може змусити індивідів давати згоду за «анонімним» спостереженням за їх пересуванням та контактами, щоб з одного боку у випадку виявлення у них хвороби завчасно зреагувати та поширити попереджувальну інформацію тим, хто контактував з хворим, по-друге – отримати попередження, що був контакт з інфікованим та вчасно вжити заходів щодо боротьби з хворобою. Такий підхід значно спрощує підтримку громадськості щодо таких стратегічних рішень. Якщо говорити про країни, що розвиваються, то питання інформаційного супроводу процесу боротьби з COVID-19 набувають особливого значення. Оскільки доступ до реальних даних щодо захворюваності та наслідків має обмежене коло

державних службовців, то існує висока ймовірність викривлення інформації на користь рішення, яке більш вигідне державі чи окремим групам зацікавлених у цьому осіб. Знову варто повернутися до аналізу пов'язаних із зміною зонування окремих регіонів вигід та витрат кожного сектора економіки. Саме тому маніпуляція даними та відповідні рішення щодо карантинних зон підносить фінансово окремі види бізнесу та змушує адаптуватися, бо ж знищує інші, збільшуючи розрив між ними.

Ключові слова: комунікації, пандемія, кризові комунікації, маніпулювання, управління комунікаційним простором.

POPROTSKY O.P. - Doctor of Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Public Administration and Administration of Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF MEASURES IN CONNECTION WITH THE SPREAD OF THE COVID-19 PANDEMIC AS A STEP TOWARDS SYSTEM CONTROL IN SOCIETY

Abstract. The article analyzes the systemic approaches to the problem of implementing measures in connection with the spread of the COVID-19 pandemic as a step towards systemic control in society. The author proved that the pandemic affects modern communications in society and has the following trends: first, the transition of communications to cyberspace (separation and isolation have abolished the usual way of communication); second, flexibility; third, new measures to measure the effectiveness of the communications model. A new, more threatening wave of COVID-19 virus or its successor in general may force individuals to consent to «anonymous» monitoring of their movements and contacts, so that on the one hand, if they are diagnosed with the disease, respond in advance and disseminate warning information to those in contact. patients, secondly - to receive a warning that there was contact with

the infected and to take timely measures to combat the disease. This approach greatly simplifies public support for such strategic decisions. If we talk about developing countries, the issues of information support of the process of combating COVID-19 are of particular importance. As only a limited number of civil servants have access to real data on morbidity and consequences, there is a high probability that information will be distorted in favor of a solution that is more beneficial to the state or certain groups of stakeholders. It is worth returning to the analysis of the benefits and costs associated with the change in the zoning of individual regions of each sector of the economy. That is why data manipulation and relevant decisions on quarantine zones financially elevate certain types of business and force them to adapt, because it destroys others, widening the gap between them.

Key words: communications, pandemic, crisis communications, manipulation, communication space management.

Постановка питання. Пандемія COVID-19 вплинула буквально на всі сфери соціокультурної життєдіяльності суспільства. Інформатизація, комунікації посилені таким серйозним глобальним викликом, як пандемія коронавірусу показала «можливість амбівалентного використання ресурсів інформаційного простору: як для отримання економічної вигоди», так і для зміни «соціальних комунікацій» [1, с. 503]. Специфіка комунікації за допомогою інформаційних каналів створює зацікавленим соціальним групам можливість для смислового спотворення інформації та маніпулятивного впливу на аудиторію. Так, найбільш поширеними в ЗМІ під час пандемії стали «теорії змов», коронавірусної пандемії, «чіпізації через вакцинування» та інших [2].

Тому на сьогодні актуалізується питання вивчення теоретичних підходів до проблеми запровадження пандемії як кроку до системного контролю в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми комунікації у суспільстві, у тому числі у суспільстві під час запровадження локдаунів внаслідок пандемії COVID-19 аналізують, зокрема О. Барило, С. Гур'єв, О. Клібанська, А. Королевська, В. Овсяник, О. Тодорчук, О. Скорук та ін. На жаль, на сьогодні відсутні системні дослідження проблеми запровадження заходів, у зв'язку з поширенням пандемії COVID-19 як крок до системного контролю в суспільстві.

Метою статті є систематизація теоретичних підходів до проблеми запровадження заходів, у зв'язку з поширенням пандемії COVID-19 як крок до системного контролю в суспільстві.

Виклад основного матеріалу.

Світ після COVID-19 буде іншим. Поки що важко сказати, чи буде він кращим, чи гіршим, але те, що звичне життя зміниться уже ні в кого не викликає сумніву.

У відповідь на пандемію комунікації в суспільстві зазнали кількох змін, та з'явилися нові тенденції, зокрема:

1. Перехід у віртуальний простір (поділ та ізоляція скасували звичний спосіб комунікації). Тому комунікації в системі державного управління були переведені в цифрові, використовуючи всі доступні інструменти, такі як Zoom, Google, різні месенджери та навіть блоги тощо. Таким чином, цифрові канали важливі тут і зараз.

2. Гнучкість (через різноманітність поколінь на робочому місці стало очевидним, що класична модель низхідного спілкування неефективна. Для розширення прав та можливостей співробітників слід вибирати правильні інструменти з можливістю коментувати, редагувати та обговорювати).

3. Нові заходи виміру ефективності моделі комунікацій (у разі розвитку комунікацій та підтримання їх якості необхідно було розробити новий вимір. До цього багато компаній тепер використовують різні опитування для оцінки задоволеності співробітників та збору відгуків).

Звично і досить правильно аналізувати будь-яку подію з точки зору того, кому вона вигідна, хто отримав найбільшу користь? Розглянемо рішення та нововведення, які навряд чи сприйняло суспільство без пандемії.

Передусім варто згадати той самий Китай, звідки поширився вірус. Тотальний контроль над громадянами ні в кого не викликає особливих здивувань. Неодноразово у статтях згадується, що дійшло до того, що системою відслідковуються звичні маршрути пересування китайців, відхилення від яких викликає підозру, чи не веде цей новий маршрут до місць об'єднання осіб, які є ворогами держави.

Спалах епідемії зобов'язав мешканців Китаю носити маски, що ускладнило системам відеоспостереження ідентифікувати особистість, що викликало потребу удосконалювати систему ідентифікації за особливістю ходи людини, рухів, формою очей і т.н. Як повідомляли у ЗМІ, маски ускладнюють роботу системи розпізнавання осіб за допомогою камер зовнішнього спостереження, яку повсюдно використовують в Китаї. У деяких китайських містах камер відеоспостереження більше, ніж в будь-якій іншій країні. У Шанхаї та Шеньчжені на кожну тисячу жителів - більше 100 камер; 8 з 10 найбільш «спостережуваних» світових міст знаходяться в Китаї. Для вирішення цієї проблеми китайський стартап Megvii розробив технологію, здатну розташувати людей навіть у масовій формі. Про це пише видання «Digital Trends» [3]. Компанія Megvii відома розробка системи для розпізнавання обличчя Face++. За інформацією Reuters, Мегвії подала заявку на 100 мільйонів юанів (14,32 мільйона доларів США) для вдосконалення технології, яка може визначити людей, які носять маски в натовпі [4].

Спостереженням над людьми переймалися світові бізнес-титани вже багато років. Зокрема, Apple та GOOGLE об'єдналися для визначення за допомогою операційних систем смартфонів сітку контактів інфікованих COVID-19. Як зазначають на сайті компанії Apple, оскільки COVID-19

може передаватися через близькість до постраждалих людей, службовці охорони здоров'я визнали відстеження контактів як цінний інструмент, який допомагає стримувати його розповсюдження. Ряд провідних органів охорони здоров'я, університетів та громадських організацій у всьому світі проводили важливу роботу з розробки технології, яка сприяє відстеженню контактів. Для досягнення цієї причини Apple і Google випускають комплексне рішення, яке включає інтерфейси програмування прикладних програм (API) та технологію рівня операційної системи для сприяння відстеженню контактів [5].

Чи сприйнялося б таке рішення суспільством без пандемії? Скоріш за все ні. Посипалися б звинувачення за спробою встановлення контролю над особистістю, замах на недоторканість особистого життя тощо.

Пандемія розв'язала руки та дозволила встановлювати спостереження та відслідковування пересування людей. Звісно, зі слів відповідних урядів та компаній-розробників, все це робиться на благо світового співтовариства та з метою запобігання поширення вірусу! Тому такі супроводжуючі імперативи отримують, скоріш за все, відповідну підтримку світової громадськості.

Повернемося до самого вірусу COVID-19. Існують погляди, що COVID-19 це мутований вірус SARS який у 2002 був із дуже високим рівнем смертності. COVID-19 відрізняється нижчою смертністю, але більш швидкою поширюваністю та довшим інкубаційним періодом, протягом якого симптоми проявляються слабо чи взагалі відсутні. Згаданий вірус SARS (або тяжкий гострий респіраторний синдром – ТГРС), осередок якого теж був виявлений у Китаї ще в 2002 році, це свого часу була важка проблема. Він характеризувався легкістю зараження, швидкістю поширення, тяжким перебігом і високою летальністю. Вірус SARS поширився на 35 країн, де захворіли 8461 людей, з яких 916 померли. Протиепідемічні заходи по всьому світу дозволили повністю вгамувати хворобу у 2004 році [7].

Як зазначає Доктор Джозі Голдінг, з Wellcome Trust, коли вірус потрапляє до людської клітини і починає розмножуватися, він може почати мутувати, завдяки чому може ефективніше поширюватися і ставати більш небезпечним [6].

Саме тому, у випадку виявлення хвороби виникає потреба визначити, з ким контактував хворий протягом останнього часу і хто потрапив у зону ризику. Саме цей факт розв'язав руки Apple та Google спільно створити систему, яка відслідковує контакти та пересування людей в останній час.

Окрім того світ стає більш віртуальним. Звичні «живі» взаємодії між людьми замінені на віртуальні. Майже повністю перенесено освіту в онлайн, консультаційну медицину, медіа. Суспільство постійно потребує інформації. Інформаційний вакуум може породити домисли, інформаційне напруження. Саме тому роль медіа у формуванні та коригуванні громадської думки під час пандемії колосальна. Медіа можуть стати основним інструментом формування громадської підтримки неприйнятних раніше стратегічних рішень, у тому числі і рішень щодо встановлення контролю над індивідами.

Як це відбувається? Спочатку визначаються ключові проблеми та очікування громадян у визначеній ситуації. Враховуючи стан напруження морального та інформаційного, найбільші очікування громадян скоріш за все будуть щодо інформації про поточний стан захворюваності та щодо того, в яких місцях виявлені осередки захворюваності, адже перебуваючи у місцях неподалік чи у контакті з хворим із цього осередку, можна стати носієм вірусу та захворіти найближчим часом. Тому правильна подача інформації у медіа, можливо з певними акцентами, відповідно до очікувань цільової аудиторії, може схилити громадськість підтримати певне стратегічне рішення органів влади щодо контролю над нею, для потенційного суспільного блага.

Так на початку карантину поширилася інформація, у яких будинках міста Києва виявлені хворі [8]. Громадяни, хто отримував цю інформацію

перевіряли, чи не присутній їх будинок у цьому писку. Проте навряд чи хтось перевіряв достовірність цих даних, порушуючи правило: «не довіряй інформації з одного джерела». Адже передусім страх спонукав отримувати інформацію з будь-яких джерел, не перевіряючи їх достовірність.

Найлегше керувати людьми, коли вони перебувають у стані люті, паніки чи страху, адже раціональне мислення переходить на другий план, порівняно із емоційним. Як можуть розвиватися події? Ймовірність, що вірус зазнає мутації та може викликати більш руйнівні для суспільства наслідки досить висока. Цю інформацію можна використати для «підготовки» до нових пандемій, тобто сутність такої підготовки – контроль над епідемією або над інфікованими, а значить – людьми. Чи стане світове співтовариство на шлях боротьби з таким ймовірною «підготовкою»? На вряд чи, бо життя – найвища цінність для кожного з індивідів і бути живим під «наглядом заради життя» значно краще ніж мертвим. Та і виникає великий сумнів, чи і справді ми не підконтрольні ІТ-гігантам, фіксуючи добровільно відбитки пальців, 3D фото обличчя, персональні дані для звичайної ідентифікації у власному смартфоні чи іншому гаджеті. Окрім того, практично кожен пересічний користувач інтернету відомий окремим групам осіб чи організаціям, не залежно від його бажання.

Нова, більш загрозлива хвиля вірусу COVID-19 або його наступника взагалі може змусити індивідів давати згоду за «анонімним» спостереженням за їх пересуванням та контактами, щоб з одного боку у випадку виявлення у них хвороби завчасно зреагувати та поширити попереджувальну інформацію тим, хто контактував з хворим, по-друге – отримати попередження, що був контакт з інфікованим та вчасно вжити заходів щодо боротьби з хворобою. Такий підхід значно спрощує підтримку громадськості щодо таких стратегічних рішень.

Яким чином буде здійснюватися спостереження – це вже питання технологій. Це може реалізовуватися або через гаджети, або через чіпування людей, про що останнім часом говорить Ілон Маск, або через приховане введення спеціальної нано-ідентифікуючої рідини разом з вакциною від вірусу, яка залишатиметься у крові людини протягом всього її життя. Але все це поки лише припущення. Як повернеться ситуація – нам не відомо, але натяки на нові форми взаємодії та ідентифікації вже існують.

Саме тому для тоталітарних та авторитарних держав, які створюють та вдосконалюють системи контролю над громадянами, якби вірус не був природним, то його варто було б вигадати чи створити, бо умови невизначеності та страху, які виникли під час пандемії неабияк сприяють поширенню ідеї тотального контролю людей далеко за межі їх кордонів.

Якщо говорити про країни, що розвиваються, то питання інформаційного супроводу процесу боротьби з COVID-19 набувають особливого значення. Оскільки доступ до реальних даних щодо захворюваності та наслідків має обмежене коло державних службовців, то існує висока ймовірність викривлення інформації на користь рішення, яке більш вигідне державі чи окремим групам зацікавлених у цьому осіб. Знову варто повернутися до аналізу пов'язаних із зміною зонування окремих регіонів вигід та витрат кожного сектора економіки. Саме тому маніпуляція даними та відповідні рішення щодо карантинних зон підносять фінансово окремі види бізнесу та змушує адаптуватися бо ж знищує інші, збільшуючи розрив між ними.

Висновки.

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що пандемія є не тільки епідеміологічною, але в першу чергу соціально-психологічною кризою, колективним горем, мовою катастрофи, що надала свій згубний вплив на соціально-культурну комунікацію населення.

Таким чином, такі глобальні події, як пандемія коронавірусу, впливають не тільки на здоров'я населення, економічну ситуацію, але також якість соціально-культурної комунікації, породжуючи нові пандемійні патерни. Сучасна реальність дозволяє констатувати, що має бути велика робота з підвищення якості соціально-культурної комунікації, мінімізації стигматизації подолання пандемійних патернів, що сформувалися в умовах розвитку та поширення пандемії COVID-19, а також у посткарантинний період.

Список використаних джерел:

1. Яценко О.Ю. Пандемия как глобальный вызов: социально-экономический и правовой тезаурус. *Образование и право*. 2020. № 4. С. 504–507.
2. Гафиатулина Н.Х. Российское общество в условиях самоизоляции. Социальные эффекты и последствия пандемии COVID-19 : монография. М., 2020. 510 с.
3. Chinese firm working on facial recognition that can identify you under a mask. URL: <https://www.digitaltrends.com/news/china-megvii-facial-recognition-masks-coronavirus-hong-kong/>
4. Exclusive: Hundreds of Chinese businesses seek billions in loans to contend with coronavirus – sources. URL: https://mobile.reuters.com/article/amp/idUSKBN204182?__twitter_impression=true
5. Apple and Google partner on COVID-19 contact tracing technology. URL: <https://www.apple.com/newsroom/2020/04/apple-and-google-partner-on-covid-19-contact-tracing-technology/>
6. Коронавірус: що відомо про спалах смертельного захворювання. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51178798>
7. Новий коронавірус: SARS, його «попередник», був небезпечніший. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2861082-novij-koronavirus-sars-jogo-poperednik-buv-nebezpechnisij.html>

8. Где в Киеве зафиксирован Covid-19. Вести публикуют улицы и номера домов. URL: <https://vesti.ua/people/gde-v-kieve-zafiksirovan-covid-19-vesti-publikuyut-ulitsy-i-nomera-domov>

9. Elon Musk says there's a chance his AI-brain-chip company will be putting implants in humans within a year. URL: <https://www.businessinsider.com/elon-musk-neuralink-brain-chip-put-in-human-within-year-2020-5>

References:

1. Iatsenko, O.Iu. (2020), Pandemyia kak hlobalnyi vyzov: sotsyalno-ekonomycheskyi y pravovoi tezaurus [The pandemic as a global challenge: a socio-economic and legal thesaurus], *Obrazovanye y pravo - Education and law*, (4): 504–507 [in Russian].

2. Hafyatulyna, N.Kh. (2020), Rossyiskoe obshchestvo v uslovyakh samoyzoliatsyy. Sotsyalnye efekty y posledstvyia pandemyy COVID-19 : monohrafiya [Russian society in conditions of self-isolation. Social effects and consequences of the COVID-19 pandemic: a monograph], M. [in Russian].

3. Chinese firm working on facial recognition that can identify you under a mask, Retrieved from: <https://www.digitaltrends.com/news/china-megvii-facial-recognition-masks-coronavirus-hong-kong/> [in English].

4. Exclusive: Hundreds of Chinese businesses seek billions in loans to contend with coronavirus – sources, Retrieved from: https://mobile.reuters.com/article/amp/idUSKBN204182?__twitter_impression=true [in English].

5. Apple and Google partner on COVID-19 contact tracing technology, Retrieved from: <https://www.apple.com/newsroom/2020/04/apple-and-google-partner-on-covid-19-contact-tracing-technology/> [in English].

6. Koronavirus: shcho vidomo pro spalakh smertelnoho zakhvoriuvannia [Coronavirus: what is known about the outbreak of a deadly disease], Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51178798> [in Ukrainian].

7. Novyi koronavirus: SARS, yoho «poperednyk», buv nebezpechnishyi [New coronavirus: SARS, its «predecessor», was more dangerous], Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2861082-novij-koronavirus-sars-jogo-poperednik-buv-nebezpechnisij.html> [in Ukrainian].

8. Hde v Kyeve zafyksyrovany Covid-19. Vesti pablykuyut ulitsy y nomera domov [Where in Kiev recorded Covid-19. News publishes streets and house numbers], Retrieved from: <https://vesti.ua/people/gde-v-kieve-zafiksirovany-covid-19-vesti-publikuyut-ulitsy-i-nomera-domov> [in Russian].

9. Elon Musk says there's a chance his AI-brain-chip company will be putting implants in humans within a year. Retrieved from: <https://www.businessinsider.com/elon-musk-neuralink-brain-chip-put-in-human-within-year-2020-5> [in English].

*Подано до редакції 17.08.2022 р.
Прийнято до друку 15.09.2022 р*